

Jammer dat het met dien „proef-koekoek” van mij zoo treurig afliep.

Toen ik op 22 Juni, ('t dier was toen dus ongeveer 12 dagen oud) het nest naderde, begroette me geen luid-schreeuwend jong en toen ik schuin onder den doorn keek, lag er een zware basalt-kei op de plek v/d roode keel: de koekoek was verpletterd. Thompson Seton heeft gezegd: *The life of each animal takes a tragic end.*”

Hij heeft gelijk gehad.

NASCHRIFT. Na het eindigen van dit artikel las ik in een opstel, getiteld: „Die Eierschalen der Vögel in histologischer und genetischer Beziehung” von Dr. H. Landois (*Zeitschr. f. wiss. Zoölogie*, jaargang 1865, blz. 8) het volgende:

„Beim Kuckucke finden wir eine sehr dünne Schale, ohne zweifel, weil sie bei dicker, verhältnismässiger Schale die Entwicklung zu lange verzögern würde”. Tegenwoordig is de schaal zeer dik en stevig, „waarschijnlijk opdat deze niet breken zal, wanneer de koekoek het ei in de snavel neemt”.

Wel een meningsverschil van belang in die 50 jaar!

Noordwijk aan Zee.

JAN VERWEY.

ENKELE AANGEVOERDE COMPOSITEN.

III.



SENECIO VERNALIS W. et K. of voorjaarskruiskruid (fig. 1) houdt in habitus ongeveer het midden tusschen de beide senecio groepen in ons land, die ik zou willen noemen de vulgaris-groep en de Jacobæa-groep. Wat de bladen betreft, lijkt zij het meest op de eerste, de bloemen zijn echter zoo groot als bij de tweede groep, waarvan zij weer verschilt door den vroegen bloeitijd. Ik vond de plant op 21 Mei 1915 te Wormerveer in vollen bloei, en dan is er nog geen sprake van bloeiende Senecio Jacobæa of erucifolius, om van aquatica maar niet te reppen. — De volgende kenmerken zijn voldoende, om ze in een determinatietabel van de andere soorten te scheiden. De hoofdjes hebben twee rijen omwindselbladen (fig. 2.) De binnenste zijn alle even lang en hebben den karakteristieken zwartachtigen top, een groene middenstreep en minstens even breede vliezige randen. De zwarte top draagt een kwastje van witte min of meer klierachtige haartjes, die alleen bij sterke vergrooting (fig. 3) zichtbaar zijn, en bij meerdere senecio's voorkomen.

De buitenste rij omwindseltjes is meer dan drie maal korter dan de binnenste en bestaat meestal uit ongeveer 6, eveneens zwartgetopte blaadjes, soms tot 12. Ook op de steeltjes der bloemen zitten nog enkele van die, als 't ware afgezakte, omwindsel-blaadjes. — De bladen zijn vindeelig, bochtig getand; ook de bladzoom

die tusschen de lobben aan weerszijden van de middennerf is blijven staan, draagt tanden. — De bovenste bladen omvatten den stengel met een breeden geordenen voet. Naar beneden worden deze bladvoeten smaller en smaller, zoodat de alleronderste bladen in een steel versmald zijn. De geheele plant die 40—60 cM. hoog wordt, is dun behaard met lange, slappe haren, zonder klieren. De beharing aan de bladonderzijde en op de jonge deelen van de plant, doet min of meer spinnewebbig aan. — De vruchten zijn grijsbehaard en dragen ook bij rijpheid een haarkroon.

Senecio vernalis is afkomstig uit Midden-Azië, Rusland, Hongarije en den Balkan. Zij breidt zich volgens Sturm, Flora v. Deutschland 13e Bnd., pag. 82, langzamerhand van het Oosten naar het Westen uit. — In Oost-Pruisen kwam zij reeds in de 18e eeuw voor. Ongeveer 1820 trok zij de Weichsel over en deed tegelijkertijd een inval in Silezië, omstreeks 1850 passeerde zij de Oder en 30 jaar later de Wezer. In 1850 werd zij ook in Thuringen waargenomen, in 1870 in Mecklenburg, in 1890 bij Lunenburg. Uit de omgeving van Mannheim meldt Zimmermann: „In 1903 trad *Senecio vernalis* in enkele exemplaren bij Schauernheim en bij Weisenheim am Sand op. In 1906 waren alle lucerne akkers van Oggersheim tot Worms er geel van“. Met schrik zagen de Duitsche boeren haar in groote hoeveelheid op de korenakkers verschijnen. De naam „Wucherblume“ legt daar getuigenis van af. Op verschillende plaatsen werden, te vergeefs, politieverordeningen tegen haar uitgevaardigd. Intusschen is deze angst wel wat overdreven, daar de plant betrekkelijk weinig schade doet. Tusschen

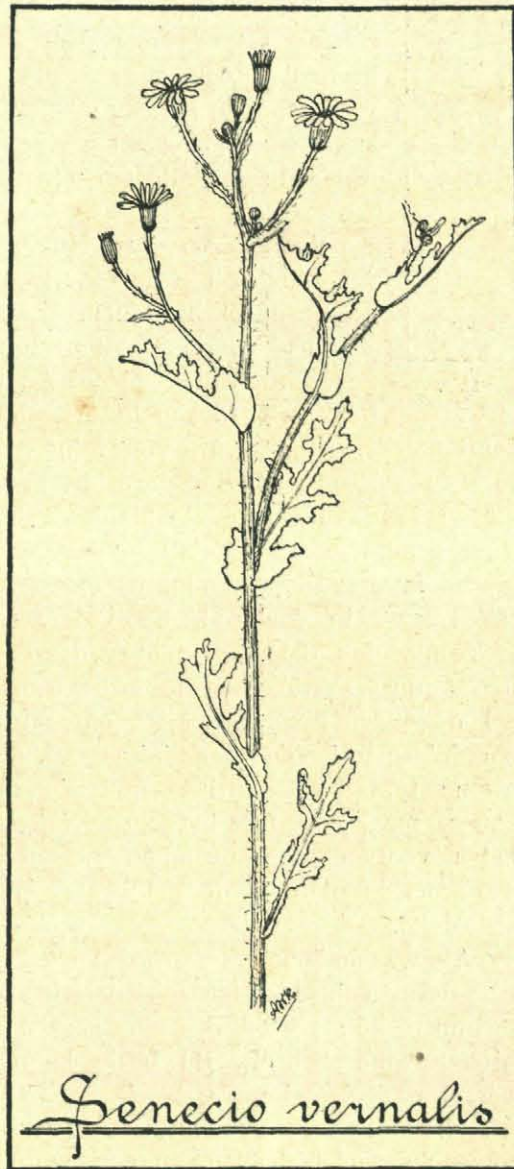


Fig. 1.

het krachtige graan wordt zij weldra overgroeid en verstikt. Maar zij heeft toch nog tijd gehad om zaad te maken, dat meestal in het najaar reeds ontkiemt en het volgend jaar in April tot Juni bloem draagt.



Fig. 2.

Haar voorkomen te Wormerveer zal wel niet als een voortzetting van de reis door Duitschland opgevat moeten worden. Ze heeft dan ook geen stand gehouden, maar vroeg of later kunnen we haar toch aan de oostgrens van ons land wel verwachten. Soms komt zij zonder straalbloemen voor, en ook is een zeldzame vorm met witte straalbloemen waargenomen.

Bidens connatus Mühlb. Deze soort is afkomstig uit Noord-Amerika. Zij werd reeds omstreeks 1860 in Duitschland waargenomen en heeft zich daar allengs langs de rivieroevers sterk uitgebreid. Vooral op houtvloten groeit zij graag. Het was dus te verwachten, dat zij ook bij ons verschijnen zou. Toen ik den 8sten October 1913 aan het visschen was in de haven van den Russischen Houthandel te Dordrecht, viel mijn oog op een half plat getrapte bidensplant, die daar op een oud vlotje groeide. Ik dacht aan *Bidens tripartitus*, ons meest gewone tandzaad, maar de plant kwam mij toch wat vreemd voor en ik nam ze met mijn baars als buit mee naar huis, waar ik al gauw tot de conclusie kwam, dat het *Bidens connatus* moest zijn. Natuurlijk heb ik het volgend jaar, wat vroeger in den tijd, hetzelfde terrein nog eens extra onderzocht en toen bleek mij, dat *Bidens connatus* daar met *B. tripartitus* zeer talrijk voorkomt. Eigenaardig is wel, dat de twee soorten in die omgeving zoo buitengewoon veel op elkaar lijken. Niet ten onrechte werd de Amerikaansche soort dan ook door Warnstorf *Bidens decipiens* d.i. de misleidende bidens genoemd. Van de gewone typische *tripartitus* met z'n driedeelige bladen verschilt zij duidelijk genoeg, maar als deze in de *var. integer* Koch. met ongedeelde bladen voorkomt en bovendien wat sterk vertakt en gedrongen van groei is, dan is de gelijkenis op *B. connatus* werkelijk misleidend.

Als verschillenmerken worden opgegeven, dat bij *B. tripartitus* de buitenste bladachtige omwindselbladen 5—8 in aantal en gewimperd zijn, terwijl *B. connatus* een 4—5-bladig ongewimperd buitenomwindsel heeft. Bij beide komt het getal 5 zeer vaak voor, terwijl de wimpers van *B. tripartitus* vaak zoo klein zijn, dat zij van de, ook bij *B. connatus* voorkomende haartjes nauwelijks onderscheiden kunnen worden. Een goed kenmerk evenwel heeft men in de vruchten, fig. 4. Deze zijn bij *B. tripartitus* vrij sterk samengedrukt en glad; zij dragen 2 naalden met scherpe weerhaken. De vruchten van *B. connatus* zijn duidelijk vierhoekig in doorsnede. Zij dragen 4 kantribben en 4 naalden met weerhaken en zijn met ruwe knob-

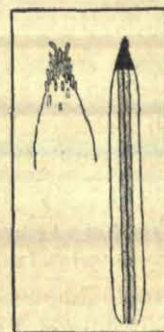


Fig. 3.

beltjes bezet. Ook zijn de vruchten van de eerste weinig, die van de tweede vrij sterk naar den voet versmald. Men zorge evenwel de middenste vruchten op deze kenmerken te onderzoeken, daar de randstandige van beide soorten vaak driehoekig zijn en 3 naalden dragen. Het kenmerk van de gladde of knobbelige vrucht geldt ook dan. Dit kenmerk is vooral duidelijk te zien, als de vrucht nog niet volkomen rijp is. Dan zijn de lijsten en de knobbels bij *B. connatus* helder geel, terwijl de rest een dofbruine kleur heeft. De gladde vruchten van *B. tripartitus* zijn éénkleurig, dofbruin.

Ook in 1915 kwam *B. connatus* bij Dordrecht op balken veel voor. In 1916 en 1917 had ik geen gelegenheid, de terreinen te bezoeken. Het is niet onmogelijk,

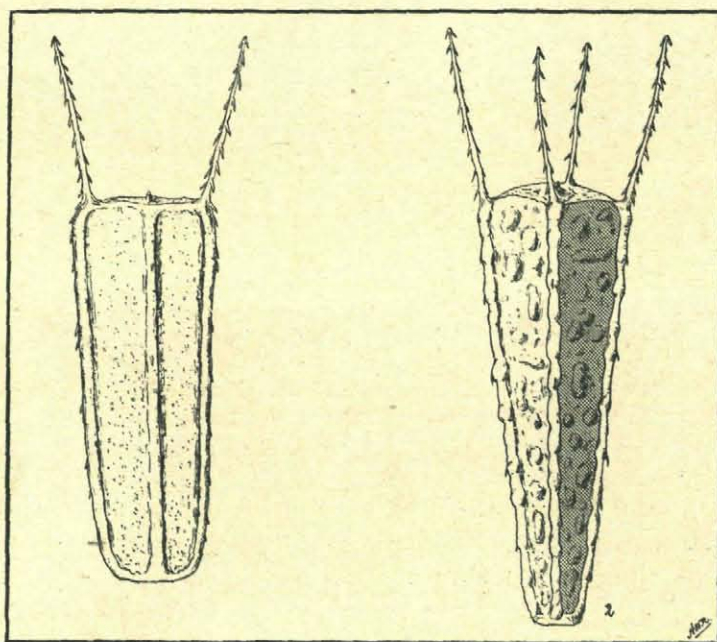


Fig. 4.

dat de houtschaarschte, door den oorlog veroorzaakt, een zeer ongunstigen invloed in dezen heeft gehad. Intusschen vond ik in 1917 ook te Rotterdam op een rangeerterrein *B. connatus* in gezelschap van *B. tripartitus* var. *integer*. Ook hier waren de planten alleen maar door de vruchtkenmerken te onderscheiden.

Het lijkt mij hier de plaats even melding te maken van een plant, die ik op 3 November 1914 te Wormerveer in 2 exemplaren vond, en die ik determineerde als *Bidens bipinnatus* L. Volgens Dr. Thellung lijkt zij er veel op, maar is zij bij gebrek aan bloemen en vruchten niet met zekerheid te bestemmen. Dit jaar vond ik precies zulke planten te Wormerveer en ook te Rotterdam, maar alweer veel te jong, hoewel het reeds September was. Een exemplaar, dat

ik uit Wormerveer meenam en overplante, is dood gegaan. *B. bipinnatus*, is volgens Heukels ook bij Lonneker in 1914 waargenomen. Het is mij echter onbekend, of zij daar beter ontwikkeld was, dan de exemplaren, die ik zag.

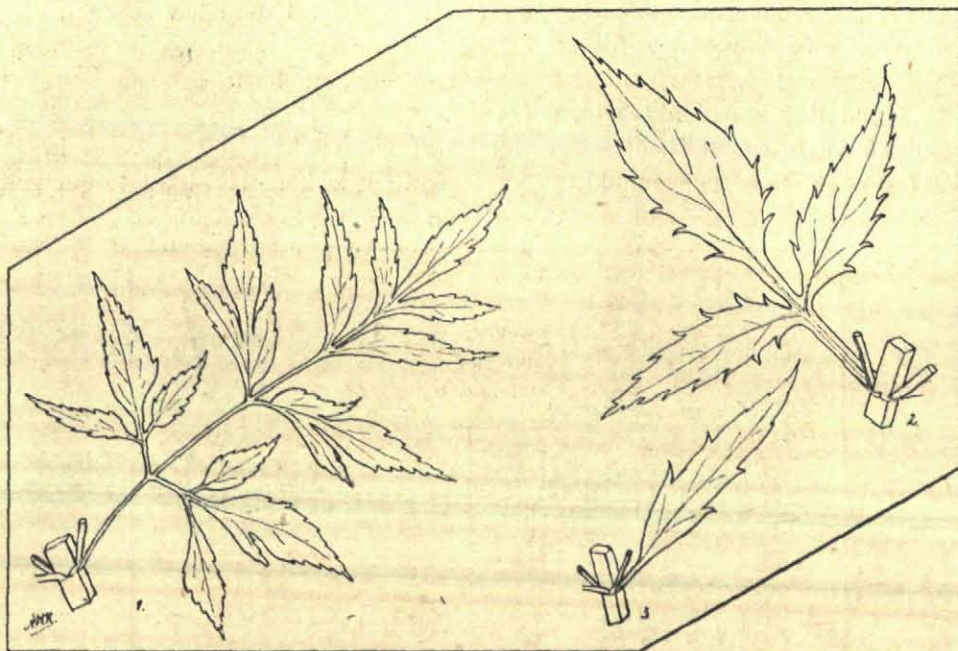


Fig. 5.

In fig. 5 1), geef ik den bladvorm, die mij tot den naam bracht, naast dien van typische *B. tripartitus* 2) en van *B. connatus* 3), welk laatste blad ook van *B. tripartites* var. *integer* zou kunnen zijn.

Dordrecht.

A. W. KLOOS JR. C. I.

VAN EEN KLEIN KEVERTJE, EEN MOOI BOEK EN NOG IETS.



ET kleine kevertje was de aanleiding. Of eigenlijk de jongen, die met dat kleine beestje in een doosje bij me kwam en vroeg: »Weet u ook hoe dit diertje heet«. Hij trof het niet, want op het punt van kevers ben ik niet sterk. Dit is geen ongepaste bescheidenheid. Ik heb wel eens wat aan schildvleugeligen gedaan, vroeger er zelfs eens een begin van een verzameling van gemaakt, maar na wat gehaspel en gemodder de weinige representanten, die ik vermoord had, weggegeven. Ze prijken nu nog in de collectie van een teekenleeraar, die ze zoo nu en dan laat contereften. Ze hebben dus, en dit troost me, hun leven niet nutteloos gelaten.